

Høringsuttalelse til Strategi 2024

fra en arbeidsgruppe nedsatt av FoUU og DGU

Innhold

- 1 FoU og forskerutdanning
- 2 Formål og profil
- 3 Vitenskapskrisen
- 4 Strategiske satsingsområder
- 5 Forskning-Utvikling-Innovasjon
- 6 Samarbeid med arbeidslivet
- 7 Samarbeid mellom sentre og fakulteter
- 8 Studenter og FoU
- 9 Målrettet organisering
- 10 FoU-administrasjon

1 FoU og forskerutdanning

Forskning er ett av samfunnets tre hovedoppdrag til UH-sektoren. Samtidig er HiOA i hovedsak tuftet på institusjoner og fagmiljøer som skulle drive undervisning og ikke forskning. Denne profilen har HiO/HiAk/HiOA arbeidet med å justere de siste 10-15 årene, pga behov for høyere faglig nivå og mer forskningsbasert kunnskap på profesjonsområdene. Etablering av ph.d.-programmene har vært ett av de strategiske hovedsporene i dette arbeidet, som nå blant annet har munnet ut i søknaden om akkreditering som universitet. Ombyggingen fra undervisnings- til undervisnings- og forskningsinstitusjon er imidlertid ikke fullført, og i de kommende 10-15 årene vil vi antakelig måtte ha høy prioritet på å befeste og videreutvikle vår egen rolle som universitet.

Forskning og forskerutdanning er helt avgjørende bærebjelker i denne sammenheng. Og derfor må det endelige plandokumentet ha et langt sterkere fokus på FoU og forskerutdanning enn hva høringsutkastet har, og det må ha tydelige ambisjoner på ulike prioriterte delområder innenfor feltet.

Forskning

I høringsteksten på ca 600 ord nevnes «forskning» ti ganger og er bare fraværende under to av de åtte punktene (pkt 1 og 7). Det problematiske er at begrepet nesten bare brukes i sammenhenger der det stadfestes at forskningen er eller skal være et nyttig, tverrfaglig, samarbeidsorientert og studentinkluderende grunnlag for virksomheten. Bare ett sted (pkt 3) uttrykkes det en ambisjon på forskningens vegne: Den skal «få større plass». Noe mer spesifikt sies imidlertid ikke, hverken om omfang, veivalg eller metode. Vi risikerer derfor få en strategiplan som i liten grad gir grunnlag for prioritering av ressurser. Det angis ikke om «større plass» innebærer at veiledende normer for tildeling av FoU-ressurs skal økes, eller om det betyr at alle fagområder og kvalitetsnivåer skal videreutvikles i samme takt, eller om noen spesielt viktige, spesielt svake eller spesielt sterke områder/nivåer skal tilgodesees spesielt. Bør vi for eksempel - mtp samfunnets behov og institusjonens fremtid - prioritere noen områder der vi allerede har gode forutsetninger og videreutvikle disse som faglige «spydspisser» med forskning på excellence-nivå? Eller bør vi heller prioritere viktige utdanningsområder med særlige behov for å styrke sitt forskningsmessige grunnlag? Eller er det mulig å kombinere dette? Det fokuseres heller ikke særlig på mulighetene knyttet til internasjonalisering, at dette kan fremme kvalitet, relevans og anerkjennelse og at strategiske partnerskap med utvalgte land og institusjoner vil kunne styrke vår evne til å hente inn ekstern finansiering og få publisert i anerkjente tidsskrifter

Forskerutdanning

Forskerutdanning nevnes overhodet ikke. Derfor sies det nødvendigvis heller ikke noe om hva slags forskerutdanning vi skal ha ved HiOA. Dette spørsmålet er imidlertid tett knyttet til hva slags universitet vi skal bli. Nærhet til praksis og bidrag til samfunnets store utfordringer bør tydeliggjøres i den forbindelse. Skal HiOA være en spydspiss for en annen type forskerutdanning i Norge, med en mer tydelig profil som nært knyttet til praksisfelt/arbeidsliv? Forskerutdanningene produserer neste generasjon av forskere og undervisere som skal bidra til utviklingen av forskningsbasert kunnskap og ta viktige roller i møte med framtidens store utfordringer. HiOA utdanner forskere, ikke kun til akademia, men også til arbeidslivet utenfor akademia. De skal bidra til å løse de store og komplekse samfunnsutfordringene vi står overfor og sikre kunnskapsbasert praksis og kunnskapsbaserte beslutninger i samfunnet.

Konklusjon

FoU og forskerutdanning må bli en langt tydeligere del av strategiplanen. Planen må vise at FoU-området er viktig, hva slags FoU-profil vi skal ha og at vi vil satse for å realisere den.

2 Formål og profil

UH-loven er generell og sikter mot «høyt internasjonalt nivå» innen utdanning, forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid, og mot økt forståelse for faglig frihet og bruk av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater. HiOAs kommende strategiplan må derimot være spesifikk og tegne et tydelig bilde av institusjonens fremtidige profil. HiOA bør bli et nytteorientert og innovativt universitet, et universitet som er nært knyttet til offentlige og private virksomheter og som leverer kunnskap for å mestre viktige utfordringer. Dette universitetet skal bidra til velferdssamfunn som ikke bare er økonomisk «bærekraftige», de er også «bærbare» fordi offentlige velferdssoppgaver løses på en så kostnadseffektiv måte at tilbudet til befolkningen ikke må reduseres pga demografisk og økonomisk utvikling. Samlet sett må kunnskapsbidraget derfor styrke samfunnets grunnlag for

- Produktivitet, inntjening/utbytte og skatter/avgifter i privat sektor
- Befolkningens deltakelse i arbeidslivet
- Produktivitet og utbytte/nytteverdi av offentlig sektors skatte- og avgiftsinntekter.

I det videre arbeidet med profil og veivalg er det ellers grunn til å være oppmerksom på noen begrepsmessige utfordringer:

«Anvendt»:

HiOA knyttes ofte til «anvendt forskning». Navnet på engelsk avsluttes med « ... applied sciences». Planutkastet sier også at HiOA skal preges av et «anvendt ... perspektiv» (pkt 3 og 4), «anvendt kunnskap» (pkt 4), det skal bli et «anvendt universitet» (pkt 7) og utvikle «anvendte løsninger» (pkt 7). En ting er at vi eventuelt heller bør skrive «anvendelsesorientert ...» eller liknende, men antakelig bør vi helt unngå å bruke ordet «anvendt» - av flere grunner:

- a) Innenfor UH-sektoren refererer uttrykket til Frascatimanualens ikke alltid like meningsfulle skille mellom «grunnforskning» og «anvendt forskning». Og i en del miljøer har «anvendt forskning» lavere status enn «grunnforskning»
- b) Den lavere statusen knyttet til «anvendt forskning» kan blant annet ha sammenheng med de tyske «Fachhochschulen» som i utgangspunktet ikke drev forskning, som ikke har hatt rett til å tildele doktorgrad og som gjerne kaller seg «Hochschule für angewandte Wissenschaften» og «University of Applied Sciences».
- c) Innenfor UH-sektoren brukes Frascatimanualens begreper antakelig som merkelapper uten tanke på den språklige betydningen. Overfor utenverdenen er det imidlertid ikke noen åpenbar vinnesak å flagge at vi skal levere «anvendt forskning», dvs forskning som allerede er brukt («anvendt») og som det ikke nødvendigvis er behov for å gjøre på nytt.

For å komme rundt dette bør vi finne frem til et annet ord enn «anvendt» og etablere dette som egen term, f eks «behovsidentifisert», «behovsorientert», «behovsrettet» eller liknende alternativer som begynner på «klinisk-», «praksis-», «nytte-», «bruks-» eller i siste instans «anvendelses-» etc.

«Tverrfaglig» vs «flerfaglig»

Planutkastet sier videre at vi skal ha en «tverrfaglig tilnærming til utvikling av profesjonene» (pkt 3) og «utfordre eksisterende profesjoner» (pkt 5) og «premiere tverrfaglige initiativ» (pkt 5). Eksplisitt hva som menes med dette forblir imidlertid uklart. Betyr det at HiOA tar sikte på å bygge ned profesjonsgrensene, slik at vi f eks ikke lenger skal utdanne definerte «sykepleiere», «fysioterapeuter» etc(?) Eller ville «flerfaglig tilnærming» i stedet for «tverrfaglig tilnærming» vært en bedre beskrivelse av det man ønsker å uttrykke? Utsagnene blir dessuten flertydige fordi profesjonsutdanningene jo i seg selv ofte er «tverrfaglige» kombinasjoner av elementer fra ulike disiplinfag.

3 Vitenskapskrisen

Årlig produseres det i verden nærmere 2 millioner vitenskapelige artikler i 28 000 journaler, de fleste kanskje ut fra prinsippet om «least publishable unit». Hver av disse artiklene leses av ... nesten ingen. En artikkel i Science i mai 2016 beskrev en spørreundersøkelse blant forskere, hvor 70 % av de spurte sa at de hadde prøvd men ikke klart å gjengi andres publiserte eksperimenter. Antallet tilbakekalte forskningsartikler har gått opp en ti-fold over ti år.

Dette er en massiv sløsing med tid og penger og det er et tema vi kan regne med etter hvert vil få større politisk oppmerksomhet. Men skal HiOA ta noen tydelige skritt her? Og hva bør de i så fall være? Skal vi forlange åpne datasett og reproducerbarhet for all vår forskning? Er ikke datasett konkurransefortrinn? Det er også et økende fokus på forskningsformidling til allmenheten og brukerne av forskningen i tillegg til formidlingen forskere imellom, noe som innebærer større grad av fleksibilitet i formidlingen. Skal vi ta noen grep for at tellekantsystemet ikke blir styrende for utviklingen på disse punktene, men argumentere for en annen strategi? Dersom vitenskapskrisen blir et politisk tema, vil det være en fordel om vi har tatt et oppgjør med det? Skal vi ta en tydelig rolle i forkant av denne utviklingen?

4 Strategiske satsingsområder

En strategiplan skal ha et helhetlig perspektiv og legge til rette for optimal bruk av tilgjengelige ressurser for å nå prioriterte mål. NTNUs tematiske satsingsområder med flerfaglig samarbeid for å løse komplekse utfordringer har vært viktig for deres utvikling og posisjonering. Og det er derfor positivt at planutkastet foreslår noe liknende for HiOA. Dette gjelder spesielt «storby» (pkt 7). Den pågående digitaliseringen av samfunnet gjør samtidig at teknologipunktet (pkt 6) med fordel kan gjøres enda mer ambisiøst og tydelig. Og i tillegg bør vi bygge videre på områder der vi gode forutsetninger: «barn og unge», «samfunn og arbeidsliv» og «eldre»:

- Storby
- Teknologi og digitalisering
- Barn og unge
- Samfunn og arbeidsliv
- Eldre

I konkretiseringen av tiltakspunkter og videre oppfølging av planen er det ellers viktig med en gjennomtenkt operasjonalisering slik at satsingene kan bli tydelige og lykkes best mulig. Uten å gå i detaljer ellers er det her svært viktig å ta sikte på solid internasjonalt samarbeid.

5 Forskning-Utvikling-Innovasjon

Innovasjon er et obligatorisk element i utdanningenes læringsutbyttebeskrivelser. UH-loven har en klar bestilling om at institusjonene skal «bidra til innovasjon og verdiskaping basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid». Og KD har tatt opp temaet i sine tildelingsbrev.

I de siste 3-4 årene har statsbudsjettene gitt forskning og innovasjon nøkkelroller i arbeidet med omstilling fra oljeøkonomien. I denne prosessen har regjeringen prioritert virkemidler som i større grad stimulerer til innovasjon og entreprenørskap Her kan det se ut som om «anvendt forskning» og utviklingsarbeid i UH-sektoren faller mellom de to stolene forskning og innovasjon. Det er derfor

grunn til å vurdere om vi ikke bør satse på innovasjon på en mye tydeligere måte, finne relevante eksterne samarbeidspartnere og formulere sterkere strategiske mål

6 Samarbeid med arbeidslivet

Planutkastet er en rekke steder (under minst seks av åtte punkter) inne på temaet «nærhet til arbeidslivet». Dette gjøres imidlertid på en lite eksplisitt måte. For å bli den type universitet vi ønsker å bli bør strategiplanen være tydeligere på dette punktet. Den bør flagge klare ønsker om å få til vesentlig mer

- FoU-samarbeid med offentlig og privat arbeidsliv
- Utvikling av nye studieprogrammer og kurs i tett samarbeid med offentlig og privat arbeidsliv

Oppdragsforskning er et element i dette. Forskningsinstituttene driver «anvendt forskning» på oppdrag i langt større grad enn hva UH-ene gjør, og gjerne da kortere og mer konkrete oppdrag. Dette er relevant for HiOA som har hentet inn forskningsinstitutter fra instituttsektoren. Her ligger det en potensiell kilde til læring og som bør tas i bruk av hele institusjonen. KD etterspør jevnlig større synergieffekter av overtakelsen av SVA-instituttene, så her kan det være nødvendig å gå inn med konkrete føringer eller tiltak.

Men her ligger det også spørsmål som venter på avklaring: Hvordan bør HiOA forholde seg til sine ulike enheter og deres ulike rammebetingelser mht grunn-, bidrags- og oppdragsfinansiering? HiOAs grunnfinansiering kommer med få føringer og bidrar til å frigjøre gjennomsnittlig 25 % FoU-tid for UF-personalet på fakultetene. Bidragsforskningen bruker en modell hvor forskere søker om delfinansiering til et prosjekt de selv har tatt initiativ til og utformet. Oppdragsforskning dreier seg om forskning med et spesifikt kundedefinert oppdrag og tilhørende finansiering. Hvordan bør HiOA i fremtiden forholde seg til den totale ressursflyten knyttet til de ulike delene av institusjonen og deres rammebetingelser?

7 Samarbeid mellom sentre og fakulteter

Utvikling av strategi gir muligheter til utvikling i ønsket retning. Sentrene og fakultetene bør ønske å utvikle forskningen mot felles strategiske mål. Det innebærer at vi må tenke nytt når det gjelder samarbeidet mellom sentre og fakultet. Hver enhet på HiOA bør samarbeide utfra komplementaritet. Sentre og fakultet kan gjensidig berike hverandre bl.a. når det gjelder metodekompetanse, nærhet og kjennskap til praksisfeltet, søknadsskriving, forskernettverk og mye mer. HiOA bør ha tydelige forventninger om at prosjekter utvikles og gjennomføres som samarbeid mellom fakulteter og sentre. Videre bør det tilrettelegges for økt samarbeid mellom forskere ved fakulteter og sentre i utvikling av felles emner i forskerutdanningen og i veiledning både av ph.d.-kandidater og på masteroppgaver. Ledere må skape arenaer som gjør at forskere treffer hverandre og finner gjensidig interesse av samarbeid, de må tilrettelegge for at forskere på tvers av enheter kan gjensidig oppdage hverandre. HiOA bør ha et tydelig mål om å bryte ned mulige barrierer som vanskeliggjør en slik utvikling.

8 Studenter og FoU

Under punkt 5 står det at HiOA skal «legge til rette for at studenter involveres aktivt i forskning...». Dette støttes av utvalgene. I følge Stortingsmeldingen *Kultur for kvalitet i høyere utdanning* av 27. januar 2017 bør universiteter og høyskoler øke sin andel studentinvolvering i forskning. Kunnskapsdepartementet betegner dette som *studentaktiv forskning*, definert ved at «studentene aktivt deltar i FoU-prosjekter med innsamling av data og bidrar til å trekke konklusjoner i større eller mindre grad». Studentinvolvering i FoU vil skape god kultur blant studentene for engasjement, utforskning, nytenkning og livslang læring, samt være motiverende i studiet; i tillegg til å øke kunnskap og kompetanse i forskningsmetodikk. Stimulering av interesse for forskning tidlig i studieløpet vil trolig heve studentenes tilbøyelighet og evne til kontinuerlig fagutvikling i arbeidslivet; samt føre til økt rekruttering internt til master og ph.d. for eksisterende studenter og alumni, herved forhindre frafall til konkurrerende institusjoner. Strategiske tiltak som kan være aktuelle her er:

- Prosjekter der studenter samler inn data og bruker dette i sine bachelor- og masteroppgaver
- Innføring av valgfri form på masteroppgaven (monografi eller artikkelform)
- Studentinvolvering i forskningsprosjekter ved utdeling av interne midler

Videre foreslår regjeringen å legge til rette for utvikling av tilbud til de mest talentfulle og motiverte studentene (s. 67–68). Meldingen viser bl.a. til ordningen med egne forskerlinjer som finnes i medisin- og veterinærutdanningene, og det foreslås at forskerlinjer eller forskerlinjeliknende ordninger også opprettes i andre fag og utdanninger. Dette kan være særlig aktuelt for profesjonsfag med rekrutteringsutfordringer til doktorgradsutdanning, men er ikke avgrenset til disse. Andre mulige tiltak kan være ulike honours-programmer som vi kjenner fra andre land, der særlig flinke studenter kan søke opptak.

9 Målrettet organisering

Høringsdokumentet retter oppmerksomheten mot "ansatte som muliggjør strategien". Det pekes på manglende forskerkompetanse på alle nivåer, manglende publisering og forholdstallet mellom administrativt og vitenskapelig personale. Dokumentet bør vri oppmerksomheten mot at vi skal utvikle en bedre fungerende organisasjon. Det er ikke primært mangler ved ansatte som hindrer måloppnåelse, vi må rette oppmerksomheten mot mangler i organisering og ledelse. Manglende forskerkompetanse er primært ansvaret til ledere som foretar ansettelse. Endring er en del av en organisasjons ordinære virksomhet. Ledere på alle nivåer har et særskilt ansvar for å initiere og fasilitere endringsprosesser. Ledelse er ikke først og fremst å forvalte og etterleve regelverk, selv om det også må gjøres. Ledelse er å få enkeltindivider til å jobbe for organisasjonens felles mål. Vi må derfor stille større krav til lederes endringsevne og endringsvilje. I utgangspunktet er mangler, svakheter, ubenyttede forbedringsmuligheter lederes ansvar. Ansvar må ikke skyves nedover. Ledelse på akademiske institusjoner dreier seg mye om ansvarliggjøring i form av tillitsbasert ledelse. Vi kan få til endring gjennom å gi medarbeidere ansvar selv for å utvikle bedre praksis, bedre arbeidsfordeling, bedre ledelse. Sjansen for at medarbeidere selv i et oppgavekollektiv kommer fram til effektive og praktiske løsninger er bedre enn at vi som ledere utvikler løsningene. Samtidig utvikler medarbeidere eierskap til løsningene som øker sannsynligheten for at endringene faktisk gjennomføres.

HiOA bør ikke ha mål om å ha en medarbeidertilfredshet over gjennomsnittet. Vårt mål er å være en attraktiv arbeidsgiver for talentfulle ansatte. Vi skal tiltrekke oss og beholde ansatte som vil utvikle

det nye universitetet. At dette vil gi oss tilfredse ansatte er en annen sak. For øvrig er det store måleproblemer knyttet til "medarbeidertilfredshet over gjennomsnittet".

10 FoU-administrasjon

Vedrørende punkt 8 i høringsutkastet bør behovet tydeliggjøres for en kompetent administrasjon som er tilpasset de mål og ambisjoner HiOA har. For hvis HiOA fullt ut skal fylle rollen som et universitet med nyttig forskning og relevant forskerutdanning med høy kvalitet, er det avgjørende viktig å ha en riktig dimensjonert og kompetent forskningsadministrasjon både på fakulteter, sentre og på institusjonsnivå.